

Mr. Hazim Selimović

PRISUTNOST NASILJA MEĐU UČENICIMA SREDNJE ŠKOLE

Sažetak

Predmet našeg istraživačkog rada je ispitivanje prisutnosti nasilja među učenicima srednje škole. U radu je predstavljen teorijski i metodološki okvir ovog istraživačkog problema.

Cilj istraživanja je saznati kolika je učestalost nasilja među učenicima srednje škole, kako bi se predložile određene odgojne mjere u cilju njegovog ublažavanja.

U radu je korištena metoda teorijske analize i servej istraživačka metoda, a od instrumenata anketni upitnik. Uzorak ispitanika činila su 62 učenika srednje škole.

Rezultati istraživanja pokazuju da je prisutno nasilje među učenicima srednje škole, te da su prisutni različiti vidovi nasilja. Najčešći počinioci nasilja su učenici muškog spola. Većina ispitanika predlaže kazne i pomoć protiv nasilnika.

Ključne riječi: nasilje, vidovi nasilja, prisutnost, učenici srednje škole

Pojam nasilja

Nasilje među učenicima u školi vrlo je važno socijalno pitanje, jer ima negativan utjecaj na veliki broj djece. Odmjeravanje snage među pojedinim učenicima, zadirkivanje, guranje ili izrugivanje oduvijek su bili obilježje školskih dana, i tako je generacijama. No, današnji oblici agresivnog ponašanja odavno su izgubili obilježje bezazlenog dječijeg dokazivanja, a u našim školama sve češće susrećemo učestalo agresivno ponašanje kojeg sprovode pojedinci nad svojim mlađim školskim kolegama ili vršnjacima. Oblici agresivnih ponašanja obuhvataju širok spektar, od rješavanja sukoba nasilnim putem, neprihvatljivog izražavanja ljutnjom ili frustracijom, do ozbiljnih incidenata uz upotrebu

oružja. Ovaj fenomen u svim svojim oblicima i varijantama u svijetu se danas definira kao nasilje među učenicima

Prema dr. Refiku Ćatiću (2003.), a prema Sociološkom leksikonu, „Zlostavljanje (nasilje) je upotreba fizičke sile da bi se iznudilo određeno ponašanje ljudi”.

Svakako da je interesantna i definicija Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), po kojoj se nasilje definira kao: „Namjerna primjena fizičke sile ili moći, sa ciljem zastrašivanja, nad samim sobom, drugom osobom, grupom ili zajednicom, a koja rezultira ili je velika vjerovatnoća da će rezultirati povređivanjem, smrću, osjećanjem uskraćenosti, psihičkim poremećajima ili smetnjama u razvoju.”

Prema A .Mikuš - Kos (2005.), definicija nasilja glasi: „Kažemo da je nad učenikom izvršeno nasilje kada drugi učenik ili nekoliko drugih učenika: govore podle i bolne riječi učeniku ili se izruguju nazivajući ga pogrdnim imenima; potpuno isključuju učenika iz svoje grupe prijatelja ili ga namjerno zanemaruju; udaraju rukom, udaraju nogom, guraju, gađaju ili zaključavaju učenika u prostoriju; lažu i šire lažne glasine ili nastoje odvratiti druge učenike od njega, te čine druge neugodne stvari.”

Zajedničko za sve definicije nasilja je to da se nasilje u svom najizvornijem obliku sastoji od niza ponovljenih, namjernih, okrutnih i uznemirujućih incidenata, koji gotovo u pravilu uključuju neravnopravan odnos snaga karakterističan na dvjema ravnima: jači protiv slabijih, ili grupa protiv pojedinca. Svaki od ovih svjesnih postupaka može se razlikovati po obliku, težini, intenzitetu i vremenskom trajanju.

Nasilje među učenicima se razlikuje od kratkotrajnih incidenata i svađa djece. Osnovna razlika je upravo u namjernoj želji da se drugom djetetu nanese zlo, i dominaciji sile na individualnom ili grupnom planu.

Kao što je već navedeno u dosadašnjem izlaganju, nasilje može činiti pojedinac ili grupa, može biti usmjereno prema pojedincu ili grupi. Pojam nasilja se ne koristi u slučaju kada se dva učenika približno jednake snage prepiru ili tuku. Da bi se koristio pojam nasilja, neophodno je postojanje nesrazmjera snaga, gdje se učenica ili učenik koji je izložen negativnim postupcima teško brani i donekle je bespomoćan u odnosu prema učeniku koji vrši nasilje nad njim.

Vidovi nasilja

Postoji nekoliko podjela vidova nasilja. Prema dr. R. Ćatiću (2005.), nasilje se dijeli na:

- fizičko;
- emocionalno;
- seksualno;
- ekonomsko;
- socijalno.

Fizičkim nasiljem smatramo nanošenje fizičkih povreda, kao što je udaranje, guranje, štipanje, čupanje i sl. Fizičko nasilje ustvari je namjerno nanošenje povreda i njihovo nespriječavanje. Ono rezultira postojanjem povreda i znakova koji su posljedica povreda, a nalaze se na raznim dijelovima tijela. Neke jako ozbiljne povrede nisu odmah vidljive, ali mogu ostaviti posljedice po kasnije zdravlje žrtve.

R. Tomić, M. Šehović, Ć. Hatibović (2005.) navode dvije vrste povreda od fizičkog nasilja, i to:

- „mehaničke povrede kao što su udaranje, bacanje žrtve na tlo, tresenje, štipanje, šutanje, pokušaj davljenja”;
- „termičke povrede od kojih su najčešće opekotine od cigareta i slično”.

Emocionalno nasilje podrazumijeva namjerno isključivanje žrtve iz zajedničkih aktivnosti razreda ili dječije grupe, kao i ignoriranje. Obično je povezano sa verbalnim nasiljem. Emocionalno nasilje je izrugivanje, vrijeđanje i omalovažavanje od strane vršnjaka, manipuliranje osjećajem žrtve, izazivanje osjećaja krivice i nabacivanje osjećaja manje vrijednosti. Ovaj oblik nasilja je najteže prepoznatljiv i uočljiv. Njime se šalje poruka žrtvi da nije vrijedna, da ništa ne zna.

Seksualno nasilje najkraće se može definirati kao nasilje koje uključuje neželjeni fizički kontakt i uvredljive komentare. „U seksualno nasilje spadaju i sljedeći oblici: nasilno udvaranje, česti telefonski pozivi, pokazivanje inače pokrivenih dijelova tijela, dodirivanje intimnih dijelova tijela, masturbacija, oralni i analni spolni odnos, skriveno posmatranje žrtve u kupatilu ili wc-u, pokušaj da se obavi spolni odnos, silovanje ili pokušaj silovanja, te prisiljavanje žrtve na gledanje pornografskih časopisa i filmova.” Killen (prema: R. Tomić, M. Šehović, Ć. Hatibović, 2005.) Seksualno nasilje je svaka aktivnost između osoba kada se jedna osoba koristi za zadovoljenje druge osobe. Seksualno nasilje

najčešće počinje u dobi od 4. do 8. godine. Nasilnik ne koristi uvijek silu, nego nagovaranje, prijetnje i potkupljivanje. Ono što je zastrašujuće u seksualnom nasilju jest to da se žrtva zastrašivanjima i ucjenama obavezuje na šutnju i čuvanje tajne. Pored toga, žrtva se osjeća krivom i odgovornom za to što joj se događa. Ukoliko se pokuša sa njom razgovarati, žrtva će poricati da je seksualno napastvovana. Jedan od načina utvrđivanja upravo ovog oblika nasilja jesu likovni radovi učenika. Također, žrtve seksualnog nasilja obično prilaze drugoj djeci na način na koji njima prilazi nasilnik.

Ekonomsko nasilje najčešće podrazumijeva krađu i iznuđivanje novca. Sreće se obično kod djece starijeg školskog uzrasta. Međutim, u posljednje vrijeme javlja se i među mladom djecom. Ovaj oblik uključuje i namjerno uništavanje školskih stvari, ali i odijevnih predmeta. Karakteristično za ovaj oblik nasilja je i prodavanje bezvrijednih stvari žrtvi, kao i razni oblici *reketiranja* žrtve, što podrazumijeva da je žrtva *dužna* da nasilniku svaki dan kupuje užinu ili cigarete. Kao i kod drugih vidova nasilja, i ovdje je žrtva u nepovoljnoj situaciji, jer zbog straha od težih vidova nasilja žrtva ne priznaje da je izložena nasilju.

Socijalno nasilje ogleda se u sprečavanju druženja djeteta sa vršnjacima i podsticanju socijalne izolacije djeteta. Pored toga, nasilnik može da brani bilo kakve kontakte sa rodbinom, komšilukom, drugovima iz razreda, što može dovesti do ismijavanja od strane vršnjaka ili zastrašivanja djeteta. Ogleda se i u uskraćivanju korištenja sredstava komunikacije i prijevoza, da žrtva ne bi komunicirala s drugim osobama.

Predmet istraživanja

Predmet našeg istraživačkog rada je ispitivanje prisutnosti nasilja među učenicima srednje škole.

Da bismo osvijetlili ovaj problem ispitat ćemo: kolika je frekvencija (učestalost) nasilja među učenicima srednje škole, koji vidovi nasilja se najčešće susreću među učenicima srednje škole, da li su nasilnici vršnjaci, mlađi ili stariji učenici, kog su spola, najčešće, oni koji čine nasilje i šta ispitanici predlažu protiv nasilnika.

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je saznati kolika je učestalost nasilja među učenicima srednje škole, kako bi se predložile određene odgojne mjere u cilju njegovog ublažavanja.

Zadaci istraživanja

Iz navedenog cilja proizilaze i zadaci istraživanja:

- ispitati i utvrditi u kojoj mjeri je prisutno nasilje među učenicima srednje škole;
- ispitati i utvrditi koji vidovi nasilja su prisutni među učenicima srednje škole;
- ispitati i utvrditi prisutnost nasilja s obzirom na dob učenika;
- ispitati i utvrditi da li su zlostavljači muškog ili ženskog spola;
- ispitati i utvrditi koje mjere ispitanici predlažu protiv nasilnika.

Hipoteze

U istraživanju smo pošli od pretpostavke da su među učenicima srednje škole prisutni različiti vidovi nasilja.

Iz glavne hipoteze proizilaze slijedeće podhipoteze:

- pretpostavljamo da je prisutno nasilje među učenicima srednje škole;
- pretpostavljamo da su nasilnici stariji učenici;
- pretpostavljamo da su nasilnici muškog spola;
- pretpostavljamo da ispitanici predlažu različite mjere protiv nasilnika.

Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

U radu smo koristili metodu teorijske analize i *survey* istraživačku metodu.

Od tehnika istraživačkog rada koristili smo anketiranje, a od instrumenata anketni upitnik konstruiran za namjere ovog istraživanja.

Uzorak ispitanika

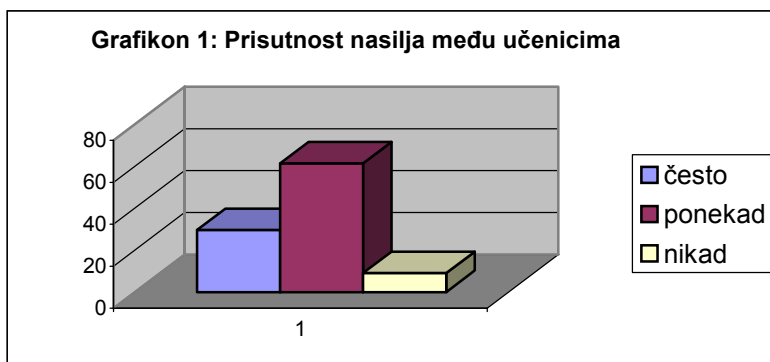
Uzorak ispitanika sačinjavali su učenici četvrtog razreda Srednje poljoprivredne škole „Sapna“ u Sapni (62 ispitanika)

Analiza i interpretacija rezultata

Na osnovu analize anketnog upitnika došli smo do slijedećih rezultata:

1. Na pitanje: „Koliko je prisutno nasilje među učenicima u tvojoj školi?“, ispitanici su odgovorili:

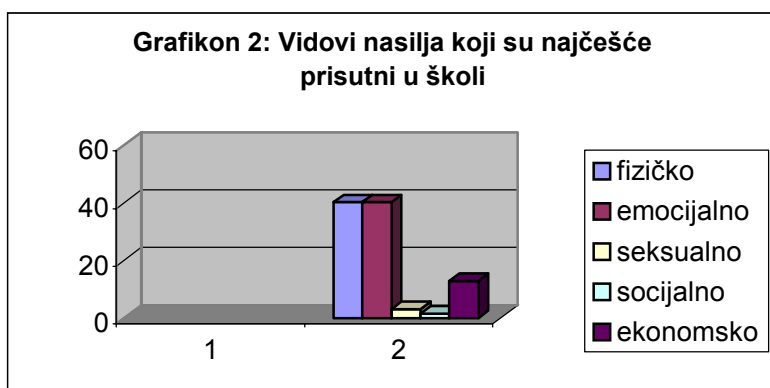
Varijable	F	%
Često	5	8,06
Ponekad	45	72,58
Nikad	12	19,35

Iz odgovora je vidljivo da većina ispitanika smatra kako se nasilje u njihovoj školi javlja često ili povremeno, dok samo oko 20% ispitanika smatra da nasilje nije prisutno.

2. „Među učenicima u vašoj školi se susreću slijedeći vidovi zlostavljanja“:

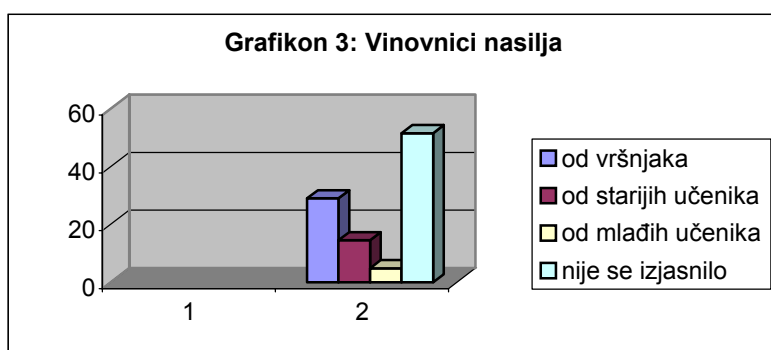
Varijable	F	%
Fizičko	25	40,32
Emocionalno	25	40,32
Seksualno	3	3,23
Socijalno	1	1,61
Ekonomsko	8	12,90

Na osnovu rezultata koji su predstavljeni u tabeli 2, vidljivo je da se kod učenika srednje škole najčešće susreću fizičko i emocionalno nasilje, nešto rjeđe ekonomsko, a najrjeđe socijalno i seksualno.

3. Zanimalo nas je od koga su ispitanici doživjeli nasilje. Odgovori ispitanika su slijedeći:

Variable	F	%
Od vršnjaka	18	29,03
Od starijih učenika	9	14,51
Od mlađih učenika	3	4,83
Nije se izjasnilo	32	51,61

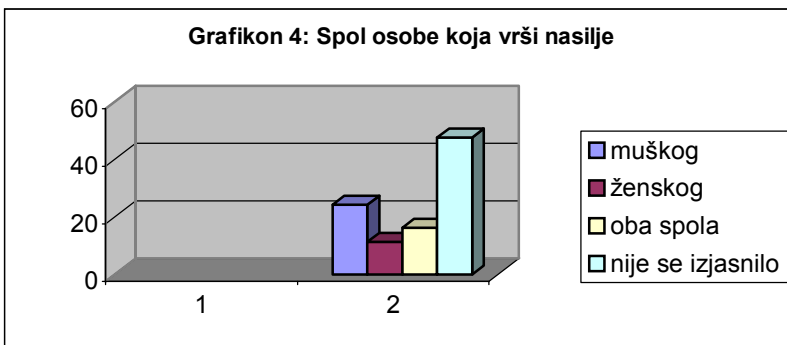

Iz rezultata možemo zaključiti da je najveći broj ispitanika koji se nisu izjasnili, što možemo smatrati time da nisu bili izloženi nasilju, dok najveći broj ispitanika koji je doživio nasilje doživio ga

je od svojih vršnjaka - oko 30%, znatno manje od starijih učenika - oko 15%, i od mlađih učenika - oko 5%.

4. Naše slijedeće pitanje bilo je, kog su spola osobe koje su vršile nasilje. Odgovorili su slijedeće:

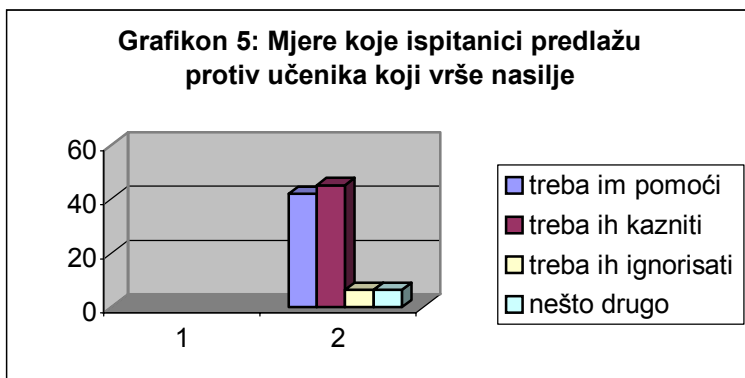
Variable	F	%
Muškog spola	15	24,19
Ženskog spola	7	11,29
Oba spola	10	16,12
Nije se izjasnilo	30	47,63

Na osnovu rezultata može se vidjeti da je najveći broj ispitanika, od onih koji su doživjeli nasilje, to nasilje doživio od osoba muškog spola. Osobe ženskog spola su nasilnici u oko 11% slučajeva. Oko 50% ispitanika nije se izjasnilo.

5. Na pitanje, šta preduzeti protiv učenika-nasilnika, ispitanici su se izjasnili:

Variable	F	%
Treba im pomoći	26	41,93
Treba ih kazniti	28	44,16
Treba ih ignorirati	4	6,45
Nešto drugo	4	6,45

Pregledom rezultata koji se odnose na mjere protiv zlostavljača, možemo uočiti da skoro podjednak broj ispitanika predlaže kazne i pomoć nasilnicima. Također, podjednak broj ispitanika predlaže ignoriranje ovih osoba, ili neke druge mjere.

Zaključak

Na osnovu analize rezultata ankete o nasilju među učenicima srednje škole, došli smo do slijedećih zaključaka:

- Po mišljenju oko 80 % svih ispitanika srednje škole, nasilje među učenicima bilo je prisutno češće ili ponekad, čime je potvrđena prva podhipoteza - da je u školi u kojoj je vršeno istraživanje nasilje prisutno.
- Oko 30% svih ispitanika doživjelo je nasilje čiji su vinovnici vršnjaci, dok su stariji i mlađi nasilnici oko 15 %, čime nije potvrđena druga podhipoteza - da su nasilnici stariji učenici.
- Izvršioci nasilja u oko 25% slučajeva osobe su muškog spola, čime je potvrđena treća podhipoteza - da su nasilnici najčešće učenici muškog spola, odnosno, da je nasilje češće među učenicima muškog spola.
- U preduzimanju mjera protiv nasilnika ispitanici su se izjasnili na slijedeći način: oko 45% ispitanika predlaže da ih se kazni, a oko 40% učenika izjasnilo se da nasilnicima treba pomoći, čime je potvrđena četvrta podhipoteza - da će učenici predlagati niz mjera protiv nasilnika.

S obzirom da su, generalno, potvrđene tri od četiri **podhipoteze** u ovom radu, potvrđena je i **glavna hipoteza** - da se

među učenicima srednje škole susreću različiti vidovi nasilja, pri čemu prednjači fizičko i emocionalno.

LITERATURA

- Ćatić, R. (2003.), *Porodična pedagogija*, Zenica, Pedagoški fakultet, Zenica
- Mikuš - Kos, A. (2005.), *Nasilje među vršnjacima*, Gračanica, Osmijeh
- Mikuš - Kos, A., Gašić - Pavić, S. (2005.), *Nasilje i proganjanje među vršnjacima*, Gračanica, Osmijeh
- Mužić, V. (1982.), *Metodologija pedagoškog istraživanja*, Sarajevo, Svjetlost
- Olweus, D. (1998.), *Nasilje među djecom u školi: Što znamo i što možemo učiniti*, Zagreb, Školska knjiga
- Petz, B. (1997.), *Osnovne statističke metode za nematematičare*, Jastrebarsko, Naklada
- Tomić, R., Šehović, M. (2004.), *Oblici nasilja nad djecom i njegove posljedice*, (rad prezentiran na simpoziju sa međunarodnim učešćem „Interdisciplinarni aspekti u edukaciji i rehabilitaciji“, Tuzla, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
- Tomić, R., Šehović, M., Hatibović, Ć. (2005.), *Prisutnost zlostavljanja među djecom i mladima*, Tuzla

Summary

The subject of our research work is a survey of violence presence between high school students. In this work is presented theoretical and methodology from of this research problem.

The aim is to find out how big is frequency of violence between high school students so it could be suggested definite education measures with an aim of its soothing.

The methods that were used here are theoretical analyses and investigation inquiry and the used instrument here is a survey questionnaire. The participants were 62 high school students. The results of the survey are showing us that the violence between high school students is present, and so are the different kinds of violence. The tormentors are usually male students. Most of the interviewees suggest punishments and help against the tormentors.

Key words: Teenage violence, kinds of violence, high school-students